کوردستان نێت
KURDISTAN NET
رۆژنامەیەکی ئەلەکترۆنی رۆژانەی گشتی سەربەخۆی کوردییە
www.kurdistannet.org
بەکاتی ناوەندی ئەوروپا 19-8-2007 0:59

مەرگی شیعر ... حەمەکەریم عارف

((1))

وێنەی هونەری، ڕاستەوخۆ پەیوەستە بەکرۆك وجەوهەری کای هونەرییەوە. واتە بەجۆری ئالکاوی یەکدی دەبن کە زۆر زەحمەتە لێکدی جیابکرێنەوە، واتە هونەرێکی جیهانی دروست دەبی، وبەزمانی وێنە دەدوی. ئەزموونان هونەرمەندانە دەگوازێتەوەو لە ویژدانان و روحاندا ریشاژۆی دەکا. ئیدی وێنەی هونەری دەبێت بە پردێکی زۆر سەلامەت و ئەمین لەنێوان داهێنەرو وەرگرا. وێنە هونەری دەبی بەزمانی هاوبەشیان وپەیوەندی لەگەڵ دینامیکییەتی خەیاڵدا پەیدا دەکات. خەیاڵ تەڕی وتازەیی وێنە دەپارێزی و گەشکەو لەزەت بە روح دەبەخشێت.

جا لێرەدا هەڵوەستەیەك لەسە وێنەی شیعری پێویستە، وێنەی شیعری هەڵتۆقینێکی کوت وپڕ زندووە لەقوڵایی روحەوە هەڵدەکشێت و باڵا دەکات ودێتە سەری وبوونی خۆی رادەگەیەنێت. وێنەی شیعری دەنگدانەوەی رابردوو نییە، بەڵکو بەپێچەوانەوە رابردووی دوور لەناو بریسکە بریسکی وێنەداو لەقوڵاییەکی قوڵەوە دەنگدەداتەوە. هەڵبەتە تەڕیی و تازەیی و زندوویەتی ناسنامەو دینامیکییەتی تایبەتی بە وێنەی شیعری دەبەخشن، بوونێکی ئەنتۆلۆجی وەردەگرێت و، توانای وێنەی شیعری لە بەردەوامماندنی پەیوەندی لەگەڵ وەرگردا، بۆخۆی بویەرێکەو دەلالەتێکی ئەنتۆلۆجی مەزنی هەیە.. بێگومان داوا لە خوێنەری شیعر ناکری کە وێنەی شیعری بەشتێك یان بە ئەلتەرناتیفی شتێکی دی دابنی، بەڵکو حەقیقەتی تایبەتمەندییەکانی بقۆزێتەوەو وەکو خۆی مامەڵەی لەتەکدا بکات. وێنەی شیعری پێویستی بەلێکۆڵینەوەی ئەکادیمی نییە، چونکە خەسڵەتی هوشیاری سادەو سەرەتایی هەیە، زمانی دەربڕینی لاوانەیە و بگرە زمانی وێنەیە، وێنەی نوی و تازەو جددی. لەشیعردا وێنە پێش بیرۆکەیە، واتە شیعر پتر دیاردەیەکی روحییە تا دیاردەیەکی ئەقڵانی بی.. ئەمەش ((خەونە هۆشی)) لێدەکەوێتەوە، هۆشی خەونئامێز، ، دیارە لێرەدا وشەی رۆح و ئەقڵ دوو وشەو زاراوەی هاو واتا نین وشەی روح نەمرە، مەحاڵە لەهەندی شیعردا بشاردرێتەوە، چونکە وشەیەکە لە هەناسەمانەوە لە دایك بووە، زادەی هەناسەیە، دەنگی هەناسەمانی لەگەڵ خۆدا هەڵگرتووە، جا بۆ تێگەیشتن، یان تۆ بڵی بۆ لەزەت وەرگرتن لە هەر شیعرێکی خالیسە، دەبی بچینەوە سەر سەرچاو زوڵاڵ وبەخورە خورەکەی رۆح کە شیعر لەوێوە هەڵدەقوڵی و مانا پەیا دەکات، کە مەخابن زۆربەی شیعری تازەی کوردی ئەم سەرچاوەیەی تەرککردووەو تەڕی وتازەیی شیعریان لەدەست داوەو لەبازنەی کۆسمۆپۆلیتزمی بێهودەییدا هەنگڵە شەلێیانە، ، چونکە رۆح تیشکێکی خودی خۆکردی هەیەو لەناوەوە پرشنگ دەهاوی و تیشکە رەنگینەیەکەی ژیان بەخشی وەکو تیشکی هەتاو، بەسەر سەرانسەری شیعرەکەدا پەخشدەکاتەوە، هەرکەسێك بییەوی لەوێنەی شیعری و لە شیعری خالیسە تێبگات و خۆشی بوی دەبی ئاوێتەی ئەو تیشکە خودییە بی، نەك تیشکێك یان روناکییەك کە رەنگدانەوەی تیشکێکی دەرەکی بی، شاعیر دەبی کەسێکی تیشکسازو و پرتەو خوڵقێن بی، هیچ سەرچاوەیەکی گەرمی تیشکدەر فەرامۆش نەکات، دەنا هەزار ساڵ بخوێنی ئاوازێکی نەمر بەرهەم ناهێنی و رۆحی لەوتاوی پاقژنائێتەوە، ، جا شیعر تا لەرۆحەوە نزیکتر بی، لەنەخشەو بەرنامەی پێشوەختە دوور دەکەوێتەوە، زووتر لەقاڵبی وێنەدا دەمەیی و شیعرییەت پەیدا دەکات. واتە رۆح دەرگا لە فۆرمان دەکاتەوەو شێوە بەوێنەی شیعری دەبەخشێت و دەیکات بە ئاوەدانییەکی جوان و دڵگر.. دەیکات بەدەنگێك کە دەنگدانەوەی هەبێت. دەیکات بە لەرەیەك لەرینەوەی هەبی. بە لەرە گوی لە قەسیدە دەگرین، بە لەرینەوە دەیلێین، ماڵی و کەوی دەکەین، لەرینەوەو دەنگدانەوە گۆڕان لە بوون دروستدەکەن.. چڕی و قووڵی دیاردەیەکی

ئەو نووسینانەی لە کوردستان نێت دا بڵاودەکرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەکانیانە، کوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.

دوولۆنەی دەنگ و دەنگدانەوەی قەسیدەیە. قەسیدە بە زەبری چڕی و قوڵی و دەوڵەمەندی و بە پیتی خۆی ناخێکی تازە لە دەروونماندا بێدار دەکاتەوە.. دەنگدانەوە لەواری خەیاڵی شیعریدا تەبیعەتێکی دیاردەگەرایانەی هەیە، چونکە رابوون وبێداربوونەوەیەکی راستەقینە لە داهێنانی شیعریدا و تەنانەت لە رۆحی خوێنەریشدا چێدەکات.. و بە زەبری دەنگدانەوەی وێنەیەکی شیعری تەرو تازە سەرلەبەری زمان دەکەوێتە جوڵەو ژیانێکی ئەنتۆلۆجی تێدەگەریو دەپژێ.

((2))

هەندی خوێنەر، تەنیا بەمەبەستی چێژو لەزەت خوو دەدەنە خوێندنەوەو لەزەتێکی رۆحی لەم خووەی خۆ دەبینن و بەدەنگدانەوەی وێنەیەکی شیعری، بەخنەخنی پەیڤێك، بەگروگاڵی حەرفێك گەشکە دەکەن و لەدەروونەوە دەشنێنەوە، ئەم خوێنەرە جیاییە لە رەخنەرێك، جیایە لەو رەخنەگرەی داوەری دەکات و حوکم لەسەر کارێك دەدات کە کە بەخۆی ناتوانی بیخوڵقێنی یان وەکو دەڵێن نایەوی بیخوڵقێنی. بۆیە گومان لەوەدا نییە کە رەخنەگری ئەدەبی بەزەرورەت کەسێکی جددی و سەختگیرە. بۆیە رەخنەگری ئەدەبی ومامۆستای لۆجیك کە هەمووشتێك دەزانن و حوکم لەسەر هەموو شتێك دەدەن زۆر بەئاسانی تووشی بەرزیخوازی و خۆبەزلزانی دەبن. بەڵام سەبارەت بەخوێنەرێکی لەزەتخواز، ئەو شتە دەخوێنێتەوە کە حەزی لێدەکات و هەرکاتی بییەوی دووبارەو سێبارە دەیخوێنێتەوەو کەسیش تورەناکات و ئەگەر هەست بە جۆرە کبریایەك یا گەشکەیەك بکات، کە زۆر جار زادەی دڵبەندیە بە وێنە یا دەقە شیعرییەکە ئەوا لە دڵی خۆیدایە و لەناخی خۆیدایەو ئاسیو بەکەس ناگەیەنی و کەسیش هەست بەوە ناکات کاتی کە شیعرێك دەخوێنێتەوە رەنگە خۆزیا بخوازی کە شاعیر بوایە یان شاعیر بی، هەر خوێنەرێکی جدی و تامەزرۆ و گەرم وگوڕ، جۆرە خۆزیاخوازییەکی نووسەریی لەلایە، و ئەگەر زۆر دڵبەندی بابەتەکە بی خۆی دەخاتە پێستی نووسەرەکەوە.

((3))

بەهەر حاڵ سازگاری دەگەڵ خوێندنەوەدا هەرگیز لە دڵبەندی بەدەر نییە، و دەبی بەر لەهەر ئیحتوبارێکی رەخنەیی ئەو دڵبەندییە بێتە دەربڕین تاوەکو کاریگەری دیاردەگەرایی (فینومینولوجی) وێنە شیعرییەکە بە فیرۆنەچێت.. چونکە لەمیانەی ئەم دڵبەندییە راست و رەوانەوە لەزەتی خوێندنەوە بەرجەستە دەبی و وادێتە بەرچاو کە رەنگدانەوەی لەزەتی نووسین بی، وەکو ئەوەی خوێنەر سێبەرو تاپۆی نووسەر بی. دیارە ئاوێتەبوون و بەشداری خوێنەر لە لەزەتی داهێناندا نیشانەی داهێنانە، نیشانەی سەرکەوتنی داهێنانە.. رەگی وێنەی شیعری لە زماندایە و لەزمانەوە هەڵدەقوڵی، و هەمیشە لەزمانی ئاسایی رۆژانە، لەزمانی ئاسایی لێکدی حاڵیبوون، هەندی بەرزترە. بۆیە کە شیعری رەسەن، هونەری دەخوێنییەوە وەکو ئەوەیە ئەزموونی ژیانەوەو هەڵقوڵینەوەیەکی بەلەزەت تاقی بکەیتەوە. ئیدی بەمجۆرە زمان بە بەردەوامی دەژێتەوەو لە زمانی رۆژانە جیا دەبێتەوەو لەوە دەردەچێت ئامراز بی، دەبی بە واقیعێکی بارگاوی بەژیان و شیعر و وێنەی شیعری هەم ئەو واقیعە دەسەلمێنن و هەم بەرهەمی دەهێنن.. ئیدی بەوجۆرە زێدەباری ژیانی پەیڤان وەکو لە کاروانی پەرەسەندنی زماندا بەدرێژایی رۆژگاران دەردەکەوی، وێنەی شیعرییش نموونەیەکی ئەم پەرەسەندنە دەخەنە روو. بۆیە شیعری مەزن، شیعری شکۆدار، کارێکی گەورە دەکاتە سەر رۆحی زمان و ئەو وێنانە دەژێنێتەوە کە سڕدراونەتەوەو جەخت لەسەر سروشتە زمانەوانییە چاوەروان نەکراوەکەی دەکاتەوە، وغەرقی ئازادی دەکات، بەمجۆرە شیعرو زمان و ئازادی لە یەکدیدا بەرجەستە دەبن و یەکدی بەرهەمدێنن و شیعر دەبی بە دیاردەیەکی ئازادی.

((4))

ئەو نووسینانەی لە کوردستان نێت دا بڵاودەکرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەکانیانە، کوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.

بەکاتی ناوەندی ئەوروپا 19-8-2007 0:59

شیعر هەمیشە جوڵەو بزاوتی خۆی هەیە، وێنە خۆی بە دێڕ دەسپێری و خەیاڵ لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگی و ئاوێتەی خەون دەبی و تانو پۆی ئەو ئەزموونە زمانەوانییە پێکدێنی کە مرۆڤ جەرباندوویەتی و تیایا ژیاوە، بۆیە شیعر لەدەرێی خۆیدا، لەدەرێی وێنەدا، وێنەی بی کۆتایی دا لابوونی نییە، وتەنیا بە کەرەستەو ئامرازی شیعری مامەڵەی لە تەکدا دەکری و شیعر تەنیا زمانی وێنە دەزانی و بەو زمانە خەیاڵی داهێنەرانە بەرهەمدێنی و دەق و دەقایەتی دەدوێنی، و لق و پۆپ بۆ داهێنانی موتڵەق دەهاوی، چونکە لەلای عەیانە لە دەرێی داهێنانی موتڵەقدا لە شیعرییەت دەکەوی و بڕشتی لەبەر دەبری وبەڤیانی شتێکی نادیار بارگاوی نابی.. کەواتە هەر کارێکی هونەری بەتایبەتی شیعر کە هونەرییەتی پەیدا کرد، خۆی بوو بەسەرچاوەو کانگەی ژیانی خۆی، پشت لە رابردوو وبەئاراستەی ئایندە تیشك دەخاتە سەر خۆی و تازەبوونەوەو تازەیی دەدوێنی وسنووری هەر دەستەمۆبوونێك دەبەزێنی و تا چاو هەتەر بکات دەدرەوشێتەوەو تیشکەرەنگینەیەکی هێندە سەیر دەنوێنی کە هزر دەرۆستی شرۆڤەو لێکدانەوەی نەیەت.. کەواتە یەکێك لەنیشانەکانی هونەرییەت وڕوژادنی سەرسامییە لەلای وەرگر. و پتر پیتاندنی ژیانە، هۆش لەسربوون و چاو لە رۆتین بینی، و زمان لەهەرزە وێژی ورۆح لەنزمە فڕی دەپارێزی و مرۆڤ لە پوکانەو دوور دەخاتەوە، وخەیاڵ دەمەزەرد دەکاتەوە، هەڵبەتە خەیاڵ لایەنێکی هەرە سەرەکی سروشت و تەبیعەتی مرۆڤە وسەرچاوەی هەموو داهێنانێکەو زۆر جار لەبەر بەرزە فرَی ولەزی خۆی لەرابردوو و واقیع دورمان دەخاتەوەو بەناو ئایندەمان دەخات، چونکە ئەگەر خەیاڵ نەمێنی، هیچ جۆرە پێشبینییەکیش نامێنی کە رەنگە بەهەوێن و ماکی بەردەوامبوون بژمێردری، چونکە هەر خەیاڵە بەبی وچان و لەرێگەی وێنەی تازەوە خۆی بەرهەمدێنی وخۆی دەوڵمەند دەکات، بۆیە نابی بەزێدەۆیی گەر بگوتری هەموودەسکەوتە ژیانی و ژیارییەکان بەوێنەی شیعریشەوەزادەی خەیاڵن.. و خەیاڵسزی سەرچاوەی کارەساتە مرۆڤانیەکانە چونکە سەرچاوەی هەرپێشبین و ئایندەروانی و ژیاندۆستییەك کوێر دەکاتەوە..

ئەو نووسینانەی لە کوردستان نێت دا بڵاودەکرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەکانیانە، کوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.